

Çoban Terimleri Sözlüğü'nde Tanımlama Sorunları¹

Şaziye DİNÇER BAHADIR²

Çoban Terimleri Sözlüğü'nde Tanımlama Sorunları

Problems in Definitions in the Shepherd Terms Dictionary

Öz

Kelimeleri anlamlandırmada başvuru kaynakları arasında olan sözlükler, farklı ihtiyaçlara cevap verir. Kimileri bilmediği kelimeler için sözlük sayfalarını karıştırırken kimileri de bildiği ancak anlamından emin olmak istedikleri kelimeler için sözlüklere başvurur. Burada beklentilere cevap vermeyi etkileyen en önemli husus, sözlükte yer alan madde başlarının tanımlama şeklidir. Çünkü kelimelerin anlaşılır biçimde ve tanımlama ölçütlerine uygun olarak tanımlanması, sözlük kullanıcılarının sözlükten faydalanma derecesini artırır. Günümüzde bilginin çeşitliliği, hızla eskimesi sözlüklere de yansımış, farklı ihtiyaçlara cevap veren birçok sözlük hayatımıza girmiştir. Hazırlanış amaç ve yöntemlerine göre değişen sözlüklerden biri de terim sözlükleridir. Bu sözlükler; bir konu, meslek, sanat veya uzmanlık alanındaki bütün terimlerin bir araya getirilerek hazırlanmasıyla oluşur. Bu çalışmanın konusunu Seher Keçe Türker tarafından hazırlanan Çoban Terimleri Sözlüğü oluşturur. Çalışmada, sözlükte geçen madde başı tanımlamalarının tanımlama ölçütlerine uygun olarak yapıp yapılmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda sözlük hazırlanırken tanımlama ölçütlerine yeterli özenin gösterilmediği sözlük çalışmalarında disiplinler arası çalışmalara önem verilmesinin gerekliliği ortaya çıkarılmıştır.

Abstract

Among the reference sources used to make sense of words, dictionaries respond to different needs. While some people flip through dictionary pages for unfamiliar words, others consult them to verify meanings. The crucial factor influencing the fulfillment of expectations is how dictionary items are defined. Defining words clearly and adhering to proper definition criteria enhances user benefit. Today, the diversity and rapid obsolescence of information are reflected in dictionaries, resulting in various dictionaries catering to different needs. One type, varying according to purpose and preparation methods, is glossaries of terms, which compile terms from specific subjects, professions, arts, or specialties. This study examines the Glossary of Shepherd Terms by Seher Keçe Türker, evaluating whether the entries follow established definition criteria. Findings indicate that adequate attention was not given to these criteria during glossary preparation, highlighting the importance of interdisciplinary approaches in dictionary studies.

Anahtar Sözcükler: Sözlük, tanımlama, tanımlama sözlüğü, Çoban Terimleri Sözlüğü

Keywords: Dictionary, definition, definition criteria, Glossary of Shepherd Terms

Makale Türü: Araştırma

Paper Type: Research

¹ Bu çalışma Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sözlükbilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (SÖZ-MER) tarafından 11.06.2025 tarihinde düzenlenen Uluslararası Dil Araştırmaları Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan bildirinin gözden geçirilmiş hâlidir.

² Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, saziyedincer35@gmail.com, ORCID No 0000-0002-8927-2672

1. Giriş

Sözlük kısaca, bir dildeki kelimeleri alfabetik olarak dizerek onların anlamlarını açıklayan, kelimelerin köken bilgisini veren ve türünü gösteren eser olarak tanımlanabilir. Svensen “kültürel fenomen” olarak tanımladığı sözlüğün sadece dille ilgili çalışmalar yapan kişiler için değil, insan ve toplum bilimleri ile ilgilenen kişiler için de bir başvuru kaynağı ve araştırma nesnesidir. Bu sebeple bu alanda yapılacak olan çalışmaların çok disiplinli bir yaklaşımla sürdürülmesi gerekir. Çünkü sözlükler bireysel ihtiyaçlarımızın yanında sosyokültürel ihtiyaçlarımızın da karşılanmasında etkili olur (Svensenden akt. Yılmaz, 2019: 1). Uysal, her milletlerin ürettiği maddi manevi kültür değerleriyle, tarihsel süreçte edindiği tecrübeyle, inançlarıyla, dâhil olduğu medeniyet dairesiyle, eşsiz coğrafyası ve iklimiyle sözcüklerde dolayısıyla sözlüklerde vücut bulduğunu dile getirir (2023: 154).

Jackson’a göre sözlük, sözcüklerle ilgili olan bir referans kitabıdır, dille ilgili bir kitaptır. Ansiklopedi ise sözlüğün birinci dereceden kuzenidir ancak dille ilgili değil, şeyler, insanlar, yerler, fikirler ve gerçek dünya hakkında olan bir kitaptır (Jackson 2002’den akt. Gürlek ve Patat, 2016: 43). Ayrıca sözlükler referans kitapları olmalarının yanında referansa ihtiyaç duyanların kaynağıdır. Referans kaygısının düşük olduğu toplumlarda sözlük kullanımı da düşüktür. Sözlük kültüründeki olumlu değişme, referans toplumunun oluşmasına büyük katkı sağlayacaktır (Boz, 2014: 33).

Kaynaklardan elde edilen bilgilere göre sözlük yazmak insanların farklı ihtiyaçlarından doğmuştur. Bu ihtiyaçlar dinî, ticari ve kültürel olabilir. Sözlük yazma etkinliğinin temelinde insanları bilgilendirmek, eğitmek ve karşılıklı anlaşmayı sağlamak vardır. Sözlükler hazırlanırken kullanılan yöntemler her dönemde farklılık gösterir. Yazının icadından sonra ilk uygarlık çağlarında Çin, Hindistan, Orta Doğu, eski Yunan ve Roma’da ilk sözlük çalışmalarının örnekleri verilmiş ve bu çalışmalar zamanla geliştirilmiştir (Kocapınar, 2015: 130).

Dilin temel yapı taşları olan kelimeler üzerinde birçok kavram barındırır. Kelimelerin korunması ve istenildiğinde aranıp bulunmasında en pratik araç da yine sözlüklerdir. Böylece sözlükler hem kültürün koruyuculuğunu hem de gelecek nesillere aktarılmasını sağlarlar (Boz, 2011: 214). Mesela Divânu Lugâti’t-Türk’te o zamanki kültürün ve medeni varlığın yüksekliğini gösteren birçok tanık vardır. Bu eşsiz eserden eski Türklerin dokuz yüz yıl önceki dilleri, düşünceleri, durumları öğrenildiği gibi medeniyet dünyasına karşı övünç ve kıvanç kaynakları da bulunabilir (Atalay, 1998: X).

Kültürün taşıyıcılığını ve koruyuculuğunu yapan sözlüklerin temel işlevlerinden biri de öğrenmeyi etkilemesidir. Çünkü kelimelerin anlamlarının açıklanışında kullanılan ifadeler ve anlatım biçimleri öğrenmeyi etkiler. Özellikle okul sözlükleriyle iki dilli sözlüklerde kelimelerin açıklanışında kullanılan anlatım biçimleri ve teknikleri öğrenmeyi etkiler (Karadüz, 2009: 636- 637). Gerek dil öğrenimi ve çeviri gerekse kendi dilimizi kullanırken

sözlüklerden vazgeçemeyiz. Çünkü bir dili bilen kişi, o dilin gramer kurallarını az çok bilir ancak kelime hazinesini bütünüyle tanıyamaz (Bayrav, 1998: 93).

Kuşkusuz bir sözlüğün hazırlanması büyük emek ve çaba gerektirir. Mesela Grimm Kardeşler tarafından yazılan *Deutsches Wörterbuch*'un hazırlanması yüz yılı aşkın bir süre almıştır. Bu, harcanan emek ve özenin yanında çeşitli alanlardan bilim adamlarıyla dilcilerin ortak çalışmasını gerektiren bir alandır. Yapılan çalışmalarda dildeki değişiklikler de dikkate alınacağı için süreklilik önem arz eder (Toklu, 2009: 116). Yine Fransız dilcisi Emile Littré'nin otuz yıllık çalışması sonucu ortaya çıkan *Fransız Dilinin Sözlüğü* de oldukça geniş aynı zamanda derinliğine bir incelemenin ürünüdür (Aksan, 2009: 71). Yine Uysal da *Büyük Arkadaş Türkçe Sözlük*'ün hazırlanma sürecinde yirmi altı yıl boyunca tarama-fişleme yöntemiyle fişleme işleminin sürdürüldüğünü ve yaklaşık elli yıla yayılan süreçte zengin bir kaynak elde edildiğini belirtir (2014: 20-21). Burada hem disiplinler arası çalışmaların hem de büyük bir çabanın gerekliliği bir kez daha ortaya çıkar.

Sözlükler, hazırlanış ve kullanılış süreçleri gereği hem hazırlayıcı hem de kullanıcılarla sürekli bir ilişki hâindedir. Bu nedenle sözlüklerin, hazırlayıcı ve kullanıcılarından bağımsız bir şekilde değerlendirilmemesi gerekir (Boz, 2015: 41). Sözlük hazırlayıcıları, dilde meydana gelen değişiklikleri yakından takip etmeli, iyi tarama yapmalı ve alan araştırmalarına önem vermelidirler. Aksi hâlde sözlüklerin kalitesinin düşeceği, yanlış bilgilendirmeye neden olacağı ve hayatın gerisinde kalacağı bir gerçektir (Boz, 2009b: 157).

Önemli başvuru kaynakları arasında yer alan sözlükler, kelimeleri anlamlandırmada farklı ihtiyaçlara cevap verir. Kimi sözlük kullanıcıları bilmediği kelimeler için sözlük sayfalarını karıştırırken kimi sözlük kullanıcıları da bildiği ancak anlamından emin olmak istedikleri kelimeler için sözlüklere başvurur. Bu başvuruda beklentilere cevap vermeyi etkileyen en önemli husus, sözlükte yer alan madde başlarının tanımlanma şeklidir. Çünkü kelimelerin anlaşılır biçimde ve tanımlama ölçütlerine uygun olarak tanımlanması, sözlük kullanıcılarının sözlükten faydalanma derecesini artırır.

Sözlük kullanıcıları, sözlükte biçim ve anlamla ilgili olmak üzere iki tür bilgiden yararlanırlar. Yazım, sesletim ve dil bilimsel bilgiler biçimle ilgili bilgiler arasında yer alırken; kelimenin tanımı, köken bilgisi ve kullanım etiketi ise anlamla ilgili bilgiler arasında yer alır (Hartmann ve James, 1998: 94'ten akt. Girişen, 2020: 58). Bu noktadan bakıldığında tanım, sözlüğün içyapısına ait bir anlam ulamı olarak karşımıza çıkar.

2. Sözlüklerde Tanımlama Ölçütleri

Madde başlarının düzenlenmesinden sonra sözlüklerin hazırlanmasında en önemli husus kelimenin tanımlanmasıdır. Tanımlama sırasında kolayca yanlışlığa düşülebilir, eksik tanımlama yapılabilir. Tanım sırasında temel anlam başta verilir, yan anlamları bununla ilişkisine ve kullanım sıklığına göre sıralama yapılır. Açıklamalarda da yazılı

ürünlerden elde edilen örneklerle tanımlama sağlanır (Aksan, 2009: 85). Argunşah da sözlüklerdeki madde başı tanımlamalarının bazen yetersiz olduğunu bazen de geniş ansiklopedik bilgi verildiğini belirtir. Özellikle de terimler tanımlanırken tanımlamaların alan uzmanları tarafından yapılmamasından kaynaklanan eksiklik ve hataların bulunduğunu söyler. Türkçe sözlüklerde anlam sıralamasında da bazı uyumsuzluk ve karışıklıkların bulunduğunu da tespit eder (2019: 1). Sözlükler hazırlanırken, sözlük hazırlayıcılarının sözlük birimlerin tanımlanması konusunda kullandıkları yöntem ve ölçütler oldukça önemlidir. Dilbilim çevrelerince kabul edilmiş herhangi bir yöntem ve ölçüt kullanmadan yapılan tanımlar; eksik, yanlış veya çelişkili olabilecektir (Boz, 2009a: 172).

Türkiye’de terminolojide tanım konusu genellikle uygulamaya yönelik çalışmalarda yer almıştır. Tanımın amaç, özellik, biçimsel yapı ve kurallar nezdinde sistemli bir şekilde incelenmesi için kuramsal çalışmalar büyük önem taşır. Yapılacak olan kuramsal çalışmalar sayesinde özellikle terim sözlükleri hazırlanırken kullanılacak olan tanımlama ölçütleri bilimsel bir zemine oturtulabilir (Girişen, 2020: 55).

Sözlük hazırlayıcılarının kullanması gereken tanımlama ölçütleri şu şekilde özetlenebilir:

i. Tanımlar mümkün olduğu kadar anlaşılır, kısa ve öz olmalıdır. İyi bir tanım yapabilmek için terimin hangi anlama geldiğini anlamak ve gereğinden çok uzatmadan ifade edebilmek gerekir (Landau, 2001’den akt. Girişen, 2020: 59). Sözlük kullanıcısının tanımdan beklediği anlaşılabilirlik ve bilgi transferi taleplere cevap verecek şekilde uyumlu olmalıdır (Atkins ve Rundell, 2008’den akt. Gençer ve Yavuzarslan, 2020: 397).

ii. Tanımda kullanılan terimlerin daha önceden tanımlanması veya genel olarak herkes tarafından bilinen terimlerin kullanılması gerekir. Yani tanımlamada bilinmeyen bir kelimeye yer verilmemelidir (COTSOES, 2002; Landau, 2001’den akt. Girişen, 2020: 59; Gençer ve Yavuzarslan, 2020: 397).

iii. Tanımda mümkün olduğu kadar basit kelimeler kullanılmalıdır ancak basit kelimelerle tanımlamanın mümkün olmadığı zamanlar da vardır (Landau, 2001’den akt. Girişen, 2020: 59; Zgusta 1971’den akt. Gençer ve Yavuzarslan, 2020: 397).

iv. Tanımda terim, kendisine başvurularak tanımlanmamalıdır, yani tanımlanan kelime kendi tanımı içinde yer almamalıdır, kısır döngü oluşturulmamalıdır (COTSOES, 2002; Landau, 2001’den akt. Girişen, 2020: 59; Zgusta, 1971’den akt. Gençer ve Yavuzarslan, 2020: 397).

v. Tanımda ikame edilebilirlik önemli bir özelliktir yani tanım bağlam içerisinde tanımlananın yerine konulabilmelidir (Landau, 2001’den akt. Girişen, 2020: 59; Benson 1986; Zgusta 1971’den akt. Gençer ve Yavuzarslan 2020: 398).

vi. Tanım, tanımlanan kelimenin kelime türüne göre yapılmalıdır. Yani tanımın, tanımlanan kelimenin leksikal kategorisini yansıtması gerekir (Landau, 2001’den akt. Girişen, 2020: 59; Gençer ve Yavuzarslan 2020: 397-398).

vii. Tanımda ilgili terimin “ne olmadığı” şeklindeki tanımlamadan uzak durmak gerekir.

Tanımda sadece tanımlama yapılacak terimin olumsuz olduğu durumlarda olumsuzluk kullanılabilir (COTSOES, 2002'den akt. Girişen 2020: 59).

viii. Tanım, hangi tanım türünde yapılmışsa onun gerektirdiği içeriksel özellikleri göstermelidir (COTSOES, 2002'den akt. Girişen, 2020: 59).

ix. Tanımda ortak ögeye sahip terimler bir arada bulunmalı, tanımlama temel terimden başlanarak yapılmalıdır (Landau, 2001'den akt. Girişen, 2020: 59).

x. Tanımda tanımlanan kelimenin gerçekten ne anlama geldiğinin sözlük kullanıcılarına açıklanması gerekir. Yani anlam yerine kelimenin türediği kök ya da gövdeye odaklanılmamalıdır (Gençer ve Yavuzarslan, 2020: 397).

3. Çoban, Çobanlık ve Çoban Terimleri Sözlüğü

Günümüzde bilginin çeşitliliği ve hızla eskimesi sözlüklere de yansımış, farklı ihtiyaçlara cevap veren birçok sözlüğün hayatımıza girmesini sağlamıştır. Hazırlanış amaç ve yöntemlerine göre değişen sözlüklerden biri de terim sözlükleridir. Bu sözlükler; bir konu, meslek, sanat veya uzmanlık alanındaki bütün terimlerin bir araya getirilerek hazırlanmasıyla oluşur.

Terim sözlükleri belli bir uzmanlık alanındaki söz varlığının kayıt altına alınması ve işlenmesi bakımından oldukça önemlidir. Günümüzde neredeyse kaybolmak üzere olan bu sebeple kayıt altına alınması gereken göçebe kültürümüzün önemli unsurlarından birisi de çobanlıktır İnsanlık tarihi kadar temeli olan çobanlık mesleğinin oluşumunda göçebe yaşamın büyük etkisi vardır. İnsanoğlu öncelikle hayvanları gözlemlemiş, avlamış ve sonrasında evcilleştirmeyi başarmıştır. Evcilleştirilen hayvanların besin ihtiyaçlarını sağlayabilmek için de iklim şartlarının da elverişli olduğu verimli otlaklara göç serüveni başlamış ve bununla birlikte çobanlık gelişme göstermiştir.

Çobanlık, Türklerde hem temel gelir kaynağı olmuş hem de toplumun sosyal yapısında etkili olmuştur. Kuşaktan kuşağa aktarılan Türk kültüründe geleneksel bir yaşam tarzı meydana getirmiştir. Türkler tarafından oldukça önemli görülen bu meslekte çobanlar, hayvanlar ile insanlar arasındaki arabulucular olarak değerlendirilmiştir (Bayat 2011: 165). Doğrudan hayvancılıkla ilgili bir terim olan çoban ve çobanlığa dair dünyanın pek çok bölgesinde çeşitli unsurlar olmasına rağmen, hayvancılıkla uğraşan toplumlardaki kadar ön plana çıkmaz. Ekonomisi hayvancılığa bağlı olan toplumlarda çoban ve çobanlık ilk sırayı alır ve en önemli mesleki yapılanmayı oluşturur (Durmuş, 2014: 273). İnsanlar, yaşadıkları coğrafî çevre içerisinde başlıca üç doğal kaynak olan; orman, hayvan yetiştirme ve tarım imkânlarını kullanarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Eski çağlarda ilk kültürler de kendi bölgelerinin şartları içinde özlülük kazanacaklarından, orman kavimleri "asalak" kültürü (avcılık, devşiricilik), ziraata elverişli yerlerde oturanlar "köylü" kültürünü

(çiftçilik) ortaya koymuşlar, bozkırdakiler “çoban” kültürünü (besicilik) meydana getirmişlerdir (Kafesoğlu, 2000: 213).

Hayvanların dilinden anlayan ve onlarla her bakımdan bütünleşen çoban, usta-çırak ilişkisine benzer şekilde öğrenilir. Bunda, göçebe aile içinde kazanılan tecrübe ve birikimlerin yanı sıra yerinde yapılan gözlem, tespit ve uygulamaların da payı büyüktür. Esasında göçebelikte ekonominin kaynağı hayvancılık ve hayvancılıkla ilgili üretimler olduğu için, aile bireylerinin çoğu az ya da çok çobanlık bilgisiyle donanımlıdır. Ancak bu meslek bağlamında başlangıçta çobanlığı ifade etmek için genel bir terim oluşmamış, koyun, sığır, at ve deve çobanları için farklı terimler oluşturulmuştur. Söz konusu hayvanların birbirinden farklı fiziki yapıya ve hareket kabiliyetine sahip olması ve ayrı yerlerde yayılmaları farklı terimlerin oluşmasına neden olmuştur. Şüphesiz bunda söz konusu hayvanların farklı zamanlarda evcilleştirilmiş olmasının da etkisi vardır. Bu bağlamda Türk dillerinde her tür evcil hayvanın güdücüleri için çoban anlamında kullanılan sözlerin aynı veya birbirine benzer sözler olduğu söylenebilir (Şahin, 2018, 110-115).

Konargöçer yaşam şekli çoban etrafında bir kültür meydana getirmiştir. Kuşaktan kuşağa aktarılan çobanlığın etrafında gelişen bu kültürün günümüze gelindiğinde yok olma tehdidiyle karşı karşıya olduğu görülür. Bu anlamda bu kültürü yansıtan terimlerin ve kültürel unsurların kayıt altına alınması çok değerlidir. Çoban terimlerini bir araya getirmek amacıyla hazırlanan sözlükler büyük önem taşır.

Bu çalışmanın konusunu Seher Keçe Türker tarafından hazırlanan *Çoban Terimleri Sözlüğü* oluşturur. Çalışmada, bu sözlükte geçen madde başı tanımlamalarının yukarıda belirtilen tanımlama ölçütlerine uygun olarak yapıp yapılmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Sözlükteki “A” maddesinde geçen iki yüz kırk bir madde başı tarama yöntemiyle gözden geçirilmiş ve madde başı tanımlamalarının nasıl yapıldığına dair örnekler sunulmuştur. Gerekli görüldüğünde “A” maddesinin dışında da örneklendirmelere gidilmiştir. Kaynak göstermede tekrara düşmemek için alınan örneklerde sadece sayfa numarası verilmiştir. Madde başlarının yazımında söz konusu sözlük esas alınmıştır.

i. Tanımlar mümkün olduğu kadar anlaşılır, kısa ve öz olmalıdır.

Örnek: *Aba*: is. Aba bir tür yünlü giysi. Aba giysilerde, eskiden Bulgaristan Şayağı kullanılırken, sonraları Feshane Abası denen kalınca bir kumaş kullanılmıştır. Abalar baldır uzunluğunda, bol kesimli, iki parmak yüksekliğinde dik yakalı olup cübbeye benzer, bazısının yakasında kürk bulunurdu. Şayaktan yapılan cübbe, kukuleta, maşlah (tek parçalı ve kol yerine yarıkları olan bir çeşit kadın üstlüğü), kimi varlıklı Arapların giydiği ipekten harmani ve dikişli libadeye de aba denirdi. Kısa salta (kolları açık ceket) Aydın Abası, daha uzun biçimi Balıkesir Abası, kalınca softan yapılı Bağdat Abası olarak anılırdı (s. 19).

Afyonu Patlamak: Eski tiryakiler, ramazanda afyonu macun hâline getirir ve mercimek büyüklüğünde toplar yapıp her sahurda iki üç tane yutarlarmış. Her bir macunu, üç kat kâğıda sarmayı da ihmal etmezlermiş. Böylece kâğıt, mide öz suyunda eriyince macun

midede dağılır ve birkaç saatliğine keyif devam edermiş. Önce bir kat sarılan macun, birkaç saat sonra, iki kat sarılan, sonra da üç kat kâğıda sarılı macun da onu takiben açılır. Afyon, kana karışınca tiryaki iftara kadar rahat edermiş. Planın yolunda gitmediği, afyon kâğıdının zor eridiğinde yahut kana karışması geciktiği durumlarda tiryaki krize girer ve dış dünyadan adeta koparmış. Afyonu patlayıp kana karışmasıya kadar farklı tepkiler verirmiş. Konuşulan veya yapılan şeye uygun karşılık verilmeyen, anlama ve algılamada geciken durumlarda “Daha afyonu patlamadı galiba,” denmesinin aslı budur (s. 20).

Örneklerde “aba” ve “afyonu patlamak” madde başı tanımlamalarının gereğinden çok uzatıldığı görülür. Oysaki tanımlamaların kısa ve öz olması gerekir.

ii. Tanımlamada anlamı bilinmeyen bir kelimeye yer verilmemelidir.

Örnek: *Ağıl*: is. Çeper. Küçükbaş hayvanların üstü açık, etrafı çitle çevrili barınağı. Davar barınağı. (Canik) (s. 21).

Ağızbağı: Seklem. Çuval ağzı bağlamaya yarayan özel örölmüş ip (Oluközü-Akdağmadeni- Yozgat) (s.21).

Yukarıda verilen “ağıl” tanımında geçen “çeper” kelimesi bu madde başını tanımlamak için yeterli değildir. Ayrıca “çeper” kelimesi sözlükte madde başı olarak da alınıp tanımlanmamıştır. Tanımda yer alan “davar” kelimesi de bazı yörelerde büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar için kullanılırken bazı yörelerde sadece küçükbaş hayvanlar için kullanılır. Örneğin Bergama Kozak yöresinde ağıl hem küçükbaş hem de büyükbaş hayvan barınağı olarak kullanılır. Yine “ağızbağı” tanımında yer alan “seklem” kelimesinin de anlamı çoğu sözlük kullanıcıları tarafından bilinmeyebilir. Bu kelimenin de sözlükte madde başı olarak tanımlanmadığı görülür.

iii. Tanımda mümkün olduğu kadar basit kelimeler kullanılmalıdır.

Örnek: *Ahır sekisi*: is. Tahtabent. Fevkana. Çoban dinlenme yeri (s.21).

Aşırı hayvan stoku: Belli mera, otlak alanı üzerine o alanın bitki bileşenlerini olumsuz etkileyecek aşırı sayıda otlak hayvanlarını getirme durumu (s. 27).

“ahır” kelimesinin tanımında kullanılan “tahtabend” ve “fevkana” kelimeleri çoğu sözlük kullanıcılarının bilemeyebileği kelimelerdir. Kaldı ki sözlükte “tahtabend” madde başı olarak da tanımlanmamıştır. Yine “aşırı hayvan stoku” şeklinde verilen madde başı da daha basit bir biçimde tanımlanabilirdi. “Bir meranın çok fazla hayvan tarafından otlak şeklinde kullanılması” şeklinde bir tanım yapılabilirdi.

iv. Tanımda terim, kendisine başvurularak tanımlanmamalıdır, yani tanımlanan kelime kendi tanımı içinde yer almamalıdır.

Örnek: *Alizarin*: is. kim. Fr. Alizarine. Kök boyası. Kök boyasının köklerinden elde edilen kırmızımsı sarı boya (s. 24).

Şaziye DİNÇER BAHADIR

Dağ çileği: is. bot. Dağda yetişen çilek. Yaban çileği. Çok yıllık, sürüncü. Beyaz çiçekli ve otsu bitki. Olgun meyveleri çiğ olarak ve reçel hâlinde yenir (s.57).

“alizarin” kelimesinin anlamı “kök boyası” demektir. Tanımda kullanılan “kök boyasının köklerinden elde edilen kırmızımsı sarı boya” ifadesinin diğer sözlüklerle karşılaştırıldığında çok da doğru ve anlamlı olmadığı görülür. Çünkü alizarin, “kök boya ya da kök boyası bitkisinin kökünden çıkarılan boya maddesi”dir (Ayverdi, 2011: 43; Çağbayır, 2007: 216). Bunun yanında “dağ çileği” madde başının da öncelikle doğrudan madde başına bağlı kalınarak tanımlandığı göze çarpar.

v. Tanımda ikame edilebilirlik önemli bir özelliktir yani tanım bağlam içerisinde tanımlananın yerine konulabilmelidir.

Örnek: *Çoban ağırlaması*: f. Yaylalar, meralar ve otlaklar çobanların mekânıdır. Bu mekânlarda onları ziyaret edenlere davarlardan sağdığı sütle, bulgurlu, sütlü pilav, sütlü çorba pişirir. Çevrede bulunan dağ meyvelerini sunar (s. 46).

Çoban çarığı: is. Çobanlar, çarıklarını genellikle kendileri yapar; manda, öküz derileri kullanırlar. Deriyi ayağının ölçüsüne göre kesip, kenarlarına açılan deliklerden geçirdikleri sırımla bağlayarak kullanırlar (s. 48).

Yukarıda geçen her iki madde başı tanımlamasına bakıldığında net bir tanımlama yapılmadığı görülür. Bu nedenle tanım bağlam içerisinde tanımlananın yerine kullanılamaz.

vi. Tanım, tanımlanan kelimenin kelime türüne göre yapılmalıdır. Örnek: *Ahurlamak*: f. (hayvan) Ahırda çok yatıp hamlama (s. 22). *Azim*: is. Ar. (azm) Kati niyet. Kesin olarak (s. 28).

“ahurlamak” madde başı fiildir, ancak tanımlama kelime türüne göre yapılmamıştır. “azim” madde başı ise isimdir ancak tanımlamada “kesin olarak” şeklinde tanımlanan ifadenin kelime türü zarftır.

vii. Tanım, hangi tanım türünde yapılmışsa onun gerektirdiği içerikle ilgili özellikleri göstermelidir.

Örnek: *Alıç*: is. Far. bot. Yabani erik çeşidi (s. 24).

Ayı yemişi: is. Koca yemiş (s. 28).

Bosça otu: is. Bit. b. Koyun-keçi tedavisinde kullanılan bir çeşit ot (Nallıhan) (34).

Çoban döşeği: is. bot. Ebegümece türlerinden. Yetiştığı yeri yatak gibi örten, tüylü, gri yeşil renkli, geniş ot topluluğu. Çobanlar üzerinde yattığı için bu isim verilir. “Çoban Döneği”. Mahmude otu. Yabani çiçek (s.49).

Sözlükte özellikle bitki adı olarak verilen madde başlarında ikili bir tanımlama çeşidi karşımıza çıkar. Bazı madde başlarında “alıç”, “ayı yemişi” “bosça otu”nda olduğu

gibi daha genel yani kapsamsal tanımlama yapıldığı bazı madde başlarında da “çoban döseği”nde olduğu gibi içlemsel tanımlamanın yapıldığı görülür.

viii. Tanımda ortak ögeye sahip terimler bir arada bulunmalı, tanımlama temel terimden başlayarak yapılmalıdır.

Örnek: *Ası*: is. Assı. Erken yetişen ürün. Erken doğan koyun, keçi yavrusu (s. 26).

Çobantuzluğu: is. bot. DS. Amberparis. Dikenüzümü. Kadın Tuzluğu. Sarıçalı. Kuzey Yarımkürenin ılıman bölgelerinde sıkça görülen bitki. Avrupa’da ve ülkemizde ormanların açıklık yerlerinde ve çitlerde yetişir. Kışın yapraklarını döken dikenli ağaççık. Bir-üç metre boylanabilir. Sarı, turuncu çiçekleri tek tek, küçük demetler hâlinde şemsiye biçiminde olur. Bitki, döktüğü tohumlarıyla çoğalır. Güneşli, yarı gölge ortamlarda iyi gelişir. Hemen hemen her toprakta yetişebilir. Karadeniz’in iç kısımlarında doğal olarak bulunur. Bitkinin meyveleriyle şurup ve reçel yapılır (s. 54).

“ası” madde başında tanımlamanın temel terimden başlayarak yapılmadığı görülür. Tanımlama “yetişkin, olgun” şeklinde başlayıp ardından diğer tanımların verilmesi daha uygun olacaktır. Yine “çobantuzluğu” madde başında da tanımlamada ortak ögeye sahip terimlerin dağınık verildiği tespit edilmiştir. Örneğin söz konusu bitkinin iki ayrı yerde yetişme bilgisi verilmiştir.

ix. Tanımda tanımı yapılan kelimenin gerçekten ne anlama geldiğinin sözlük kullanıcılarına açıklanması gerekir. Yani anlam yerine kelimenin türediği kök ya da gövdeye odaklanılmamalıdır.

Örnek: *Celeplik*: is. Celepçinin yaptığı iş. Celepçilik (s. 38).

Yukarıda verilen “celeplik” madde başında kelimenin gerçekten ne anlama geldiği sözlük kullanıcılarına açıklanmamıştır. Anlam yerine kelimenin türediği “celep” kelimesine odaklanıldığı görülür. Oysaki “kesimlik hayvan ticareti işi” şeklindeki bir tanımlama daha işlevsel olacaktır.

x. Kelimeler tanımlanırken ortaya çıkan anlam farklılıklarının numaralandırılarak gösterilmesi gerekir.

Örnek: *Alaçuk*: is. Türk aşiretlerinin çalı çırpıdan, çitten yapılmış evleri. Üzeri dal ve hasırla örtülmüş kulübe. Oba. Çardak (s. 23).

Alaf: is. Ağaçtan yapılmış çeşme sularının toplandığı oyulmuş ağaç. Yeşil bitkilerden oluşan hayvan yemi (s. 23).

Aluk: is. Semer. Hayvanın beline konulan eski çul (s. 24).

Şaziye DİNÇER BAHADIR

Yukarıda geçen “alaçuk”, “alaf” ve “aluk” madde başlarının tanımlamalarında farklı anlamlara gelen tanımlamalar yapılmıştır. Ortaya çıkan bu anlam farklarının numaralandırılarak verilmesi daha uygun olacaktır.

xi. Yazımı ve anlamı aynı ya da benzer olan madde başlarının bir madde başında toplanması gerekir.

Örnek: *Ak*: Tamamen beyaz olan inek (s. 22).

Ak: Vücudunun her tarafı bembeyaz olan keçi (s. 22).

Bağana: is. Dört, beş günlük keçi yavrusu (Konya) (s. 29).

Bağana: is. DS. Dört-beş günlük keçi yavrusu (Tömek-Konya) (s. 29).

Çakıldak: is. DS. Koyun, kuzuların yünlerine yapışıp daha sonra sertleşen kirler. Hayvan pisliği (s. 40).

Çakıldak: is. YS. Koyunun arka bacaklarındaki tüylere yapışık sert gübre parçaları (s. 40). “ak” “bağana” ve “çakıldak” madde başları tanımlamalarına bakıldığında birbirinden ayrı

madde başı olarak verilmelerine gerek olmadığı, anlamların benzer ya da aynı olduğu görülür.

xii. Madde başı olarak alınan terimlerin tanımlanmaya uygun olması gerekir.

Örnek: *Çobanın giyim ve kuşamı*: Çobanlık uzun soluklu ve devamlılık gerektiren bir iş olduğu için çobanlar hava durumuna göre giyinirler. Kalın giysileri olmalıdır. Yün çorap, su geçirmez ayakkabı, keçe başlık, kepenek, ceket... Çobanlara keçeden yapılan kebe, kepenek ünlüdür. Kebe, köylülerin de giyindikleri, yere sererek kullandıkları yünden kaba abadır. Tandır kebesi (yorganı), ter kebesi gibi kullanıldığı yere göre ad alır. Tüylü olanına yanbolu denir. Kepenek, çobanların omuzlarına aldıkları dikişsiz, kolsuz, keçeden yapılan giyecektir. Boyun ve baş dışında vücudu örter. Uzunluğu diz kapağına kadar olanlar da yere kadar olanları da vardır. Üç parçadan oluşur; bu parçaların bir sırt, diğerleri ön parçalarıdır. Rengi genellikle kirli beyazdır. Bazı kepeneklerin çeşitli yerlerinde işlenmiş motifler yer alır. Çobanları dağda, bayırda, sıcağdan soğuktan her türlü hava koşullarından korur (53-54).

Çobanlar arası arkadaşlık: Çoban, dağlarda sürekli uyanık olmak, sürünün yayılımını planlamak, doğayı izlemek, kavalını konuşurmak gibi birçok uğraşla meşgul olsa da köyde, başka yerlerde kendinin yürütmesi gereken birtakım sosyal ilişkileri vardır. Bu durumlar için kendiler gibi çoban olan arkadaşları olur, birbirlerine güvenirler. Sürülerinin durumlarını karşılıklı iyi bilirler ve sürüyü birbirlerine emanet ederler (s. 54).

Yukarıda madde başı olarak alınan ifadelerin çok da tanımlamaya uygun olmadığı görülmüştür. Kaldı ki çobanın giydiği giyecekler ayrı madde başlarında tanımlanabileceği için ayrıca böyle bir madde başına gerek olmayacaktır. “çobanlar arası arkadaşlık” ifadesinin de ya farklı şekilde madde başı (çoban arkadaşı) gibi alınması ya da farklı şekilde tanımlanması daha uygun olacaktır.

xiii. Madde başları tanımlanırken tanım içinde tanımın yapılmaması ve iki madde başının birlikte yer almaması gerekir.

Örnek: *Ağız*: is. Yeni doğum yapan hayvanın sağılan ilk koyu, yapışkan sütü. Ağız sütünün tepsiyeye dökülüp içine yumurta kırılıp üzerine toz şeker serpilip sıcak yenilen yemeğine “tohuratma” denir (Alucra) (s. 21).

Çoban evi ve çalman: is. Köy dışındaki ağılların yanında bir göz çoban evi olur. Ayrıca ağılların önünde kuzuların emiştirilmesi için çalman yapılır. Ağılın içinde bir kıyısında döllük olur. Sabah akşam döller buradan bırakılıp emiştirilir (s. 49).

Yukarıda verilen “ağız” madde başı tanımlamasında tanım içinde “tohuratma” kelimesinin tanımlandığı görülür. “çoban evi ve çalman” madde başında da iki ayrı madde başı olarak verilmesi gereken kelimelerin bir madde başında verildiği görülür. “çalman” madde başı olarak sözlükte zaten mevcuttur.

xiv. Tanımlamalarda muğlak ifadelerden ve anlatım bozukluğundan kaçınılması gerekir.

Örnek: *Enemek*: Enlemek. Ennemek. En vurmak. Hayvanlara işaret koymak amacıyla kesmek, boynuzunu kertmek (s. 69).

Bakı: is. çoğr. Her yerde özellikle dağlık yörelerde bir yamacın güneş ışınlarına, güneye, kuzeye karşı konumu belirleyen, bunun sonucu olarak doğal şartlarını tespit eden durumu (s. 30).

Yukarıda verilen “enemek” madde başı tanımında nesne eksikliğinden kaynaklanan bir anlatım bozukluğu söz konusudur. En vurmada genellikle hayvanların kulakları kesilir. Tanıma “kulak” kelimesinin eklenmesiyle anlatım bozukluğu giderilebilir. Yine “bakı” madde başında da “Bir dağın yamaçlarının güneş ışınlarına göre konumu” şeklindeki bir tanımlama daha net bir tanımlama olabilir. Tanımlamadaki “doğal şartlarını” ifadesi “doğa şartlarını” şeklinde de değiştirilebilir.

xv. Tanımlarda birbiriyle çelişen bilgilerden kaçınmak gerekir.

Örnek: *Çine Çaparı Koyunu*: Vet. öz. Anavatanı Türkiye’dir. Adını Aydın ilinin Çine ilçesinden almıştır. Siyah, beyaz karışık, çilli koyun. Dağılım alanı Aydın il sınırları içinde bulunan Madran Dağı ve eteklerindeki Çine, Bozdoğan ilçelerini kapsar. Afyon, Eskişehir, Bilecik, Bolu, Isparta, Burdur, Kütahya, Uşak, Denizli illerinde yetiştirilir. Rengi beyazdır (s. 45).

“çine çaparı koyunu” madde başı tanımlamasında tanımlanan koyun cinsinin renginin siyah beyaz karışık olduğu bilgisi verilmesine rağmen tanımın sonunda söz konusu koyun cinsinin rengi beyaz olarak verilmiştir. Dolayısıyla koyun cinsine, rengine dair verilen bilgilerin birbiriyle çeliştiği görülür.

xvi. Tanımlama yapılırken Yazım Kılavuzu'na uyulması gerekir.

Örnek: Afyonu Patlamak: Eski tiryakiler, ramazanda afyonu macun haline getirir ve mercimek büyüklüğünde toplar yapıp her sahurda iki üç tane yutarlarmış. Her bir macunu, üç kat kâğıta sarmayı da ihmal etmezlermiş... (s. 20).

“afyonu patlamak” madde başı tanımlamasında yer alan hâl kelimesinin inceltme işareti kullanılmadan yazıldığı ve “kâğıt” kelimesine eklenen ekin “kâğıta” şeklinde yanlış eklendiği tespit edilmiştir. Türk Dil Kurumu'nun Yazım Kılavuzu'nun böyle çalışmalarda kullanılması çalışmanın değerini arttıracaktır.

xvii. Tanımlamaları yapılacak olan madde başlarının sözlüğün adıyla bağlantılı olarak ve okuyucu kitlesinin göz önünde bulundurularak belirlenmesi gerekir.

Acâib-i Seb'a-i Âlem: Dünyanın yedi acibesini. Yedi şaşılacak şeyi. [1. Mısır piramitleri. 2. Bâbil'de Semiramis'in Asma Bahçeleri. 3. Zeus'un Heykeli. 4. Rodos Heykeli. 5. Efes'te Artemis-Diana Mabedi. 6. Bodrum'da (Halikarnas) Mosoleus'un Türbesi. 7. İskenderiye Deniz Feneri] (s. 19).

Atlas çiçeği: is. bot. Kaktüs (s. 27).

Azim: is. Ar. (azm) Kati niyet. Kesin olarak (s. 28).

Burhân-ı Katı: 17. yüzyılda Hindistan'da Frasçanın büyük bir gelişme göstermesi üzerine duyulan sözlük ihtiyacı üzerine Muhammed Hüseyin bin Halef Et-Tebrizi tarafından yazılmıştır. Mütercim Âsım, Farsçadan Farsçaya olan bu sözlüğü Tıbyân-ı Nâfi der Terceme-i Burhân-ı Katı adıyla Türkçeye çevirmiştir (s. 36).

Hazırlanan sözlüğün “*Çoban Terimleri Sözlüğü*” başlığını taşımasından dolayı sözlük kullanıcıları söz konusu sözlüğün içindeki madde başlarının da çobanlık mesleğiyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili olmasını bekleyecektir. Çoban ve çobanlıkla ilgisi bulunmayan “acâib-i seb'a-i âlem”, “atlas çiçeği” “azim” ve “Burhân-ı Katı” gibi doğrudan ya da dolaylı olarak çobanlıkla ilgisi olmayan madde başlarına sözlükte yer verildiği görülür. Böylesi madde başları çalışmanın kalitesini düşüreceklerdir.

4. Sonuç

Bu çalışmada, *Çoban Terimleri Sözlüğü*'nde geçen madde başı tanımlamalarının tanımlama ölçütlerine uygun olarak yapıp yapılmadığı tespit edilmeye gayret edilmiştir. Çalışmada verilen örneklerin çoğu “A” maddesinden alınmış, gerekli görüldüğü yerlerde sözlüğün diğer bölümlerinden de örnekler sunulmuştur. Örneklerin sunulduğu bölümde madde başı tanımlamalarının nasıl yapıldığına dair verilen örnekler irdelenmiştir. Söz konusu sözlük çalışmasında, sözlük hazırlanırken tanımlama ölçütlerine uyulmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanında sözlük çalışmalarında disiplinler arasıyla önem verilmesinin gerekliliği ortaya çıkarılmıştır. Sözlüğün hazırlanmasında disiplinler arası usulle çalışılması ortaya çıkan eserin kalitesini arttıracaktır.

Çalışmanın konusunu Seher Keçe Türker tarafından hazırlanan *Çoban Terimleri Sözlüğü* oluşturmuştur. Kuşaktan kuşağa aktarılan çobanlık mesleği, tam anlamıyla derlenememiş önemli bir kültürel mirastır. Çoban terimleri ise bu kültürel mirasın yansıtılması bakımından oldukça değerlidir. Günümüzde eski değerini kaybetmiş olan çoban ve çobanlığa dair bilinmeyen veya az bilinen terimlerin kayıt altına alınması dikkate şayan bir iştir.

Günümüzde bilgide artan çeşitlilik farklı sözlüklerin hayatımıza girmesine neden olmuştur. Bu sözlüklerden biri de bir konu, meslek, sanat uzmanlık alanıyla ilgili hazırlanan terim sözlükleridir. Disiplinler arası usulle çalışmanın önemi kendisini en çok terim sözlüklerinde belli etmektedir. İyi bir terim sözlüğü hazırlayabilmek için meslek uzmanı, sözlük bilimci, edebiyatçı, dil bilimci gibi sözlüğün gerektirdiği yetkinliklere sahip olan bir komisyon oluşturmak gerekir. Böylece daha işlevsel, farklı kullanıcılara hitap edebilme özelliğine sahip kalıcı bir eser ortaya çıkacaktır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu makale için etik kurul izni alınmasına gerek yoktur. Araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

Makale tek yazarlıdır.

Destek Beyanı

Araştırma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Çıkar Beyanı

Makale tek yazarlıdır. Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Kaynaklar

- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, C. III, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Argunşah, M. (2019). Türkçe Sözlük'te Tanımlama ve Tanıklama Sorunları. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 16, 1-13.
- Atalay, B. (1998). *Divanü Lûgat-it- Türk Tercümesi I*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ayverdi, İ. (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealti Akademi.
- Bayat, Fuzuli. 2011. "Türk Mitolojik Düşüncesinde Çobanlık". *Çoban Kitabı*. Ed. Emine Gürsoy Naskali. İstanbul: Kitabevi Yayınları: 168-185.
- Bayrav, S. (1998). *Filolojinin Oluşumu*, İstanbul: Multilingual Yayınları.

Şaziye DİNÇER BAHADIR

- Boz, E. (2009a). Sözlükbirimlerin Tanımlanmasına Anlambilimsel Bir Bakış. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4/4, 172-183.
- Boz, E. (2009b). Çağdaş Türkçe Sözlüklerde Çokanlamlı Madde Başlarındaki Anlamların Sıralanma Sorunu: ‘Klasik’ Örneği. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4/8, 146-158.
- Boz, E. (2011). *Sözlük Bilim Yazıları I*, Ankara: Gazi Kitabevi. Boz, E. (2014). Değişen Sözlük Kültürümüz. *Türk Dili*, 746, 30-33. Boz, E. (2015). Kullanıcı ve Sözlük İlişkisi. *Erdem*, 69, 41-52.
- Çağbayır, Y. (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*, İstanbul: Ötüken Neşriyat
- Durmuş, İ (2014). Türk Kültür Çevresinde Kültür Adlandırmaları. *Akademik Bakış*, 8 (15), 189-220.
- Gençer, B.G. ve Yavuzarslan, P. (2020). Genel Sözlüklerde Tanım ve Tanımlama Yöntemleri. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 17 (3), 392-411.
- Girişen, N. (2019). Terminolojide Tanım Tipolojisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Girişen, N. (2020). Terminolojide Tanım ve Tanım Çözümleme Ölçütleri. *Uluslararası Disiplinler Arası Dil Araştırmaları (DADA) Dergisi*, 1, 53- 73.
- Jackson, H. (2016). *Sözlükbilime Giriş*, (Çev. Mehmet Gürlek ve Ellen Patat), İstanbul: Kesit Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (2000). *Türk Milli Kültürü*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Karadüz, A. (2009). Sözlü, Sözcük Anlamı ve Öğrenme Üzerine. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4 (4), 636-649.
- Kocapınar, P. (2015). Sözlüklerin Ortaya Çıkışıyla İlgili Teoriler Üzerine Bir Değerlendirme. *Gazi Türkiyat*, 16, 129-141.
- Şahin, İ. (2018). Göçebe Uygarlığında “Çoban” ve “Çobanlık”, *Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV Bildirileri*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, C I., 107-115.
- Toklu, O. (2009). *Dilbilime Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Uysal, S. S. (2014). *Türkçede Yaratılan Fransızca Sözcükler ve Türkçede Anlamı Değiştirilen Fransızca Sözlükler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uysal, B. (2023). *Prof. Dr. Hilmi Uçan Armağanı*, Ed. Bilal Uysal, Erhan Akdağ, Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları: 154-210.
- Yılmaz, E. (2019). *Sözlük Bilimi Üzerine Araştırmalar*, Ankara: Pegem Akademi.

Extended Summary

Based on the resources, writing dictionaries arose from different needs of people. These needs can be religious, commercial and cultural. The main purpose of dictionary writing is to inform and educate people and to ensure mutual understanding. The methods used in the

preparation of dictionaries differ in every period. During the first civilization ages following the invention of writing, the first examples of dictionary studies were given in China, India, the Middle East, ancient Greece and Rome, and these studies were developed over time (Kocapınar, 2015: 130).

The basic building blocks of language, the words contain many concepts. Dictionaries are the most practical tool for the protection of words and for searching and finding them when desired. Thus, dictionaries ensure both the preservation of culture and its transmission to future generations (Boz, 2001: 214). For example, there are many witnesses in *Dīwān Lughāt al-Turk* showing the height of culture and civilization at that time. From this unique work, one can learn the languages, thoughts and conditions of the ancient Turks nine hundred years ago, as well as sources of pride and pleasure in the world of civilization (Atalay, 1998: X).

Dictionaries are in a constant relationship with both preparers and users due to their preparation and use processes. For this reason, they should not be evaluated independently of their preparers and users (Boz, 2015: 41). Dictionary preparers should closely follow the changes occurring in the language, make good scans and give importance to field research. Otherwise, it is a fact that the quality of dictionaries will decrease, cause misinformation and lag behind life (Boz, 2009b: 157).

Among the reference sources used to make sense of words, dictionaries respond to different needs. While some people flip through dictionary pages for unfamiliar words, others consult them to verify meanings. The crucial factor influencing the fulfillment of expectations is how dictionary items are defined. Defining words clearly and adhering to proper definition criteria enhances user benefit.

Dictionary users make use of two information types in a dictionary: information about form and information about meaning. While spelling, pronunciation and grammatical information are among the information related to form, the definition of the word, its origin information and usage label are among the information related to meaning (Hartmann & James, 1998: 94 as cited in Girişen, 2020: 58). From this point of view, the definition appears as a meaning category belonging to the internal structure of the dictionary.

Second to the arrangement of the headings, the most important issue in the preparation of dictionaries is the definition of the word. During the definition, mistakes can easily be made and definitions can be incomplete. During the definition, the basic meaning is given first, and the secondary meanings are sorted according to their relationship and frequency of use. In explanations, testimony is provided with examples obtained from written products (Aksan, 2009: 85). Argunşah also states that the definitions of headings in dictionaries are sometimes inadequate and sometimes extensive encyclopedic information is given. He especially states that there are deficiencies and errors arising from the fact that the definitions are not made by experts in the field when defining terms. Similarly, he determines that there are some

incompatibilities and confusion in the order of meaning in Turkish dictionaries (2019: 1). While preparing dictionaries, the methods and criteria used by dictionary preparers in defining lexemes are very important. Definitions made without using any method and criteria accepted by linguistics circles may be incomplete, incorrect or contradictory (Boz, 2009a: 172).

In Turkey, the subject of definition in terminology has generally been included in practical studies. Theoretical studies are of great importance for a systematic examination of definition in terms of purpose, characteristics, formal structure and rules. Thanks to the theoretical studies to be carried out, the definition criteria to be used especially when preparing term dictionaries can be placed on a scientific basis (Girişen, 2020: 55).

Glossaries of terms are crucial when it comes to recording and processing the vocabulary in a certain field of specialization. Since it is almost lost today, one of the important elements of our nomadic culture that needs to be recorded is the shepherding profession. Nomadic life has a great impact on the formation of the shepherding profession, which is as fundamental as the history of humanity. Mankind first observed and hunted animals and then succeeded in domesticating them. To provide the nutritional needs of domesticated animals, the adventure of migration to fertile pastures where climatic conditions are favorable has begun and shepherding has developed accordingly.

The nomadic way of life has created a culture around the shepherd. Handed down from generation to generation, this culture, which has developed around shepherding, faces the threat of extinction today. In this respect, it is crucial to record the terms and cultural elements reflecting this culture. In this sense, dictionaries prepared to bring together shepherd terms are of great importance.

Dictionaries, which we mostly use to make sense of words, respond to different needs. The definitions of the article headings made in these dictionaries are the most important issue affecting the degree of utilization of dictionaries by dictionary users. Today, the increasing diversity and obsolescence of information has caused different dictionaries to enter our lives. One of these dictionaries is the glossaries of terms prepared for a subject, profession or art specialization.

The subject of this study is the Glossary of Shepherd Terms prepared by Seher Keçe Türker. The shepherding profession, which is handed down from generation to generation, is an important cultural heritage that has not been fully compiled. Shepherd terms are very valuable in reflecting this cultural heritage. It is a remarkable work to record the unknown or little known terms related to shepherds and shepherding, which have lost their former value today.

In this study, it was tried to determine whether the definitions of the bullet points in the “Glossary of Shepherd Terms” were made in accordance with the definition criteria. Most of the examples given in the study were taken from the article “A”, and examples from other parts of the dictionary were also presented where necessary. In the section where the examples are presented, the examples given on how the definitions of the article headings are made

are analyzed. It has been determined in the dictionary study in question that the definition criteria were not followed while preparing the dictionary. Besides, the necessity of giving importance to interdisciplinary studies in dictionary studies has been revealed. Especially interdisciplinary studies in dictionary studies will undoubtedly increase the quality of the work.